

# ॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ अष्टमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे अष्टमः प्रश्नः ॥

अनुमत्यै पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति धेनुर्दक्षिणा ये  
प्रत्यञ्चः शम्याया अवशीयन्ते तन्नैर्ऋतमेककपालं कृष्णं  
वासः कृष्णतूषं दक्षिणा वीहि स्वाहाऽऽहुतिं जुषाण  
एष ते निर्ऋते भागो भूते हविष्मत्यसि मुञ्चेममहंसः  
स्वाहा नमो य इदं चकाराऽऽदित्यं चरुं निर्वपति  
वरो दक्षिणाऽऽग्नावैष्णवमेकादशकपालं वामनो वही  
दक्षिणाऽग्नीषोमीयम् ॥ १ ॥

एकादशकपालं हिरण्यं दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो  
वही दक्षिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रं दध्यृषभो वही  
दक्षिणैन्द्राग्रं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुं प्रथमजो वत्सो  
दक्षिणा सौम्यः श्यामाकं चरुं वासो दक्षिणा सरस्वत्यै  
चरुः सरस्वते चरुं मिथुनौ गावौ दक्षिणा ॥ २ ॥

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुं सावित्रं  
द्वादशकपालं सारस्वतं चरुं पौष्णं चरुं मारुतं  
सप्तकपालं वैश्वदेवीमामिक्षां द्यावापृथिव्यमेककपालम्॥३॥

आग्नेयमष्टादश॥ [२]

ऐन्द्राग्रमेकादशकपालं मारुतीमामिक्षां वारुणीमामिक्षां  
कायमेककपालं प्रघास्यान् हवामहे मरुतो यज्ञवाहसः  
करम्भेण सजोषसः॥ मो षू ण इन्द्र पृथ्सु देवास्तु स्म ते  
शुष्मिन्नवया। मही ह्यस्य मीढुषो यव्या। हविष्मतो मरुतो  
वन्दते गीः॥ यद् ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यद्विन्द्रियो।  
यच्छूद्रे यदर्य एनश्चकृमा वयम्। यदेकस्याधि धर्मणि  
तस्यावयजनमसि स्वाहा॥ अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा  
मयोभुवा॥ देवेभ्यः कर्म कृत्वाऽस्तं प्रेतं सुदानवः॥४॥

वयं यद् विश्वतिष्ठ॥ [३]

अग्नयेऽनीकवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति साकं  
सूर्येणोद्यता मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यो मध्यन्दिने चरुं मरुद्भ्यो  
गृहमेधिभ्यः सर्वासां दुग्धे सायं चरुं पूर्णां दर्वि परां पत

सुपूर्णं पुनरापत। वस्त्रेव वि क्रीणावहा इषमूर्जः शतक्रतो॥  
देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे। निहारमिन्नि मे  
हरा निहारम्॥५॥

नि हरामि ते॥ मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः पुरोडाशः  
सप्तकपालं निर्वपति साकः सूर्येणोद्यताग्नेयमष्टाकपालं  
निर्वपति सौम्यं चरुः सावित्रं द्वादशकपालः  
सारस्वतं चरुं पौष्णं चरुमैन्द्राग्रमेकादशकपालमैन्द्रं  
चरुं वैश्वकर्मणमेककपालम्॥६॥

हरा निहारं त्रिंशच्च॥ [४]

सोमाय पितृमते पुरोडाशः षट्कपालं निर्वपति पितृभ्यो  
बर्हिषद्भ्यो धानाः पितृभ्योऽग्निष्वात्तेभ्योऽभिवाच्यायै दुग्धे  
मन्थमेतत् ते तत् ये च त्वामन्वेतत् ते पितामह प्रपितामह  
ये च त्वामन्वत्र पितरो यथाभागं मन्दध्वः सुसंहशं त्वा  
वयं मघवन् मन्दिषीमहि॥ प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो यासि  
वशाः अनु॥ योजा न्विन्द्र ते हरी॥७॥

अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत॥ अस्तोषत  
स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती॥ योजा न्विन्द्र ते हरी॥

अक्षन् पितरोऽमीमदन्त पितरोऽतीतृपन्त पितरोऽमीमृजन्त  
 पितरः॥ परेत पितरः सोम्या गम्भीरैः पृथिभिः पूर्यैः॥ अथा  
 पितृन्त्सुविदत्रा५ अपीत यमेन ये सधमादं मदन्ति॥ मनो  
 न्वा हुवामहे नाराश५सेन स्तोमेन पितृणां च मन्मभिः॥  
 आ॥८॥

न एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे॥ ज्योक् च सूर्य  
 दृशे॥ पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः॥ जीवं व्रात५  
 सचेमहि॥ यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं पितरं वा  
 जिहि५सिम॥ अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्र मुञ्चतु  
 दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेनसम्॥९॥

हरी मन्मभिरा चतुश्चत्वारि५शच्च॥ [५]

प्रतिपूरुषमेककपालान्निर्वृत्येकमतिरिक्तं यावन्तो गृह्याः  
 स्मस्तेभ्यः कमकरं पशूना५ शर्मासि शर्म यजमानस्य शर्म मे  
 यच्छैक एव रुद्रो न द्वितीयाय तस्थ आखुस्ते रुद्र पशुस्तं  
 जुषस्वैष ते रुद्र भागः सह स्वस्त्राऽम्बिकया तं जुषस्व  
 भेषजं गवेऽश्वाय पुरुषाय भेषजमथो अस्मभ्यं भेषज५  
 सुभेषजम्॥१०॥

यथाऽसति॥ सुगं मेषाय मेष्ट्या अवाँम्ब रुद्रमदिमृह्यव देवं  
 त्र्यम्बकम्॥ यथा नः श्रेयसः करद्यथा नो वस्यसः करद्यथा  
 नः पशुमतः करद्यथा नो व्यवसाययात्॥ त्र्यम्बकं यजामहे  
 सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्॥ उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मा-  
 ऽमृतात्॥ एष ते रुद्र भागस्तं जुषस्व तेनावसेन परो  
 मूर्जवतोऽतीह्यवततधन्वा पिनाकहस्तः कृत्तिवासाः॥११॥

सुभेषजमिहि त्रीणि च॥ \_\_\_\_\_ [६]

ऐन्द्राग्रं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुमिन्द्राय शुनासीराय  
 पुरोडाशं द्वादशकपालं वायव्यं पयः सौर्यमेककपालं  
 द्वादशगवः सीरं दक्षिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति रौद्रं  
 गावीधुकं चरुमैन्द्रं दधि वारुणं यवमयं चरुं वहिनीं  
 धेनुर्दक्षिणा ये देवाः पुरःसदोऽग्निनेत्रा दक्षिणसदो यमनेत्राः  
 पश्चात्सदः सवितृनेत्रा उत्तरसदो वरुणनेत्रा उपरिषदो  
 बृहस्पतिनेत्रा रक्षोहणस्ते नः पान्तु ते नोऽवन्तु तेभ्यः॥१२॥

नमस्तेभ्यः स्वाहा समूढः रक्षः सन्दग्धः रक्ष इदमहः  
 रक्षोऽभि सं दहाम्यग्नये रक्षोघ्ने स्वाहा यमाय सवित्रे  
 वरुणाय बृहस्पतये दुवस्वते रक्षोघ्ने स्वाहा प्रष्टिवाही रथो

दक्षिणा देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो  
हस्ताभ्यां रक्षसो वधं जुहोमि हतं रक्षोऽवधिष्म रक्षो  
यद्वस्ते तदक्षिणा ॥ १३ ॥

तेभ्यः पञ्चचत्वारिंशच्च ॥ [७]

धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपत्यनुमत्यै  
चरुं राकायै चरुं सिनीवाल्यै चरुं कुह्वै चरुं  
मिथुनौ गावौ दक्षिणाऽऽग्नावैष्णवमेकादशकपालं  
निर्वपत्यैन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं वैष्णवं त्रिकपालं वामनो  
वही दक्षिणाऽग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपतीन्द्रासोमीयमेक  
सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा सोमापौष्णं चरुं निर्वपत्यैन्द्रापौष्णं  
चरुं पौष्णं चरुं श्यामो दक्षिणा वैश्वानरं द्वादशकपालं  
निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा वारुणं यवमयं चरुमश्वो  
दक्षिणा ॥ १४ ॥

निरष्टौ च ॥ [८]

बारुहस्पत्यं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृहे शितिपृष्ठो  
दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालं राजन्यस्य गृह ऋषभो दक्षिणा-

ऽऽदित्यं चरुं महिष्यै गृहे धेनुर्दक्षिणा नैर्ऋतं चरुं  
 परिवृत्तयै गृहे कृष्णानां व्रीहीणां नखनिर्भिन्नं कृष्णा कूटा  
 दक्षिणाऽऽग्नेयमृष्टाकपालः सेनान्यो गृहे हिरण्यं दक्षिणा  
 वारुणं दशकपालः सूतस्य गृहे महानिरष्टो दक्षिणा  
 मारुतः सप्तकपालं ग्रामण्यो गृहे पृश्निर्दक्षिणा सावित्रं  
 द्वादशकपालं ॥ १५ ॥

क्षत्तुर्गृह उपध्वस्तो दक्षिणाऽऽश्विनं द्विकपालः  
 संग्रहीतुर्गृहे संवात्यो दक्षिणा पौष्णं चरुं भागदुघस्य गृहे  
 श्यामो दक्षिणा रौद्रं गावीधुकं चरुमक्षावापस्य गृहे शबल  
 उद्गारो दक्षिणेन्द्राय सुत्राम्नो पुरोडाशमेकादशकपालं प्रति  
 निर्वपतीन्द्रायाः होमुचेऽयं नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा  
 वृत्रं वेध्यान्मैत्राबारहस्पत्यं भवति श्वेतायै श्वेतवत्सायै दुग्धे  
 स्वयम्मूर्ते स्वयम्मथित आज्य आश्वत्थे ॥ १६ ॥

पात्रे चतुःसक्तौ स्वयमवपन्नायै शाखायै कर्णाः श्वाकर्णाः च  
 तण्डुलान् वि चिनुयाद्ये कर्णाः स पयसि बारहस्पत्यो  
 येऽकर्णाः स आज्ये मैत्रः स्वयं कृता वेदिर्भवति स्वयन्दिनं  
 बर्हिः स्वयं कृत इध्मः सैव श्वेता श्वेतवत्सा दक्षिणा ॥ १७ ॥

सावित्रं द्वादशकपालमाश्वत्थे त्रयस्त्रिंशच्च॥ [९]

अ॒ग्नये॑ गृ॒हप॑तये पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पति कृ॒ष्णानां॑  
 व्री॒हीणां॑ सोमा॒य वन॑स्पत॒ये श्या॒माकं॑ च॒रुः स॑वि॒त्रे  
 स॒त्यप्र॑सवाय पुरो॒डाशं॑ द्वा॒दश॑कपालमाशूनां व्री॒हीणां॑  
 रु॒द्राय॑ पशु॒पत॑ये गा॒वीधु॑कं च॒रुं बृ॒हस्प॑त॒ये वा॒चस्प॑त॒ये नैवा॑रं  
 च॒रुमिन्द्रा॑य ज्ये॒ष्ठाय॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपालं म॒हाव्री॑हीणां  
 मि॒त्राय॑ स॒त्यायाऽऽम्ब॑ानां च॒रुं वरु॑णाय॒ धर्म॑पतये यव॒मयं॑  
 च॒रुः स॑वि॒ता त्वां प्र॑स॒वानां॑ सुव॒ताम॒ग्निर्गृ॑हप॒तीनां॑ सोमो॒  
 वन॑स्पती॒नां रु॒द्रः प॑शूनां॥१८॥

बृ॒हस्प॑तिर्वा॒चामिन्द्रो॑ ज्ये॒ष्ठानां॑ मि॒त्रः स॒त्यानां॑ वरु॑णो  
 धर्म॑पतीनां ये दे॒वा दे॒वसु॒वः स्थ॑ त इ॒ममा॑मुष्याय॒णम॑नमि॒त्राय॑  
 सुव॑ध्वं म॒हते॑ क्ष॒त्राय॑ म॒हत॑ आधि॒पत्या॑य म॒हते॑ जा॒नरा॑ज्यायैष  
 वो॑ भर॒ता रा॒जा सोमो॑ऽस्माकं ब्रा॒ह्मणा॑नां॒ राजा॑ प्रति॒  
 त्यन्ना॑म॒ राज्य॑म॒धायि॑ स्वां त॒नुवं॑ वरु॑णो अ॒शि॒श्रेच्छु॑चैर्मि॒त्रस्य॑  
 व्र॒त्या अ॒भूमा॑म॒न्महि॑ म॒हत॑ ऋ॒तस्य॑ नाम॒ सर्वे॑ व्रा॒ता  
 वरु॑णस्याभूव॒न्वि मि॒त्र ए॒वैर॑रा॒तिम॑तारी॒दसू॑षुदन्त य॒ज्ञियां॑  
 ऋ॒तेन॑ व्यु॒ त्रि॒तो ज॑रि॒माणं॑ न आ॒नङ् वि॒ष्णोः क्रमो॑ऽसि



विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि॥१९॥

पशूनां व्राताः पञ्चविंशतिश्च॥ [१०]

अर्थेः स्थाऽपां पतिरसि वृषास्यूर्मिर्वृषसेनोऽसि  
 व्रजक्षितः स्थ मरुतामोजः स्थ सूर्यवर्चसः स्थ सूर्यत्वचसः  
 स्थ मान्दाः स्थ वाशाः स्थ शक्ररीः स्थ विश्वभृतः स्थ  
 जनभृतः स्थाऽग्नेस्तैजस्याः स्थाऽपामोषधीनां रसः  
 स्थाऽपो देवीर्मधुमतीरगृह्णन्नूर्जस्वती राजसूयाय चितानाः।  
 याभिर्मित्रावरुणावभ्यषिञ्चन् याभिरिन्द्रमनयन्नत्यरांतीः॥  
 राष्ट्रदाः स्थ राष्ट्रं दत्त स्वाहा राष्ट्रदाः स्थ राष्ट्रममुष्मै  
 दत्त॥२०॥

अत्येकादश च॥ [११]

देवीरापः सं मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वं महि वर्चः  
 क्षत्रियाय वन्वाना अनाधृष्टाः सीदतोर्जस्वतीर्महि वर्चः  
 क्षत्रियाय दधतीरनिभृष्टमसि वाचो बन्धुस्तपोजाः सोमस्य  
 दात्रमसि शुक्रा वः शुक्रेणोत्पुनामि चन्द्राश्चन्द्रेणामृता अमृतैर्न  
 स्वाहा राजसूयाय चितानाः॥ सधमादौ द्युम्निनीरूर्ज एता

अनि॑भृ॒ष्टा अप॑स्युवो॒ वसा॑नः। प॒स्त्या॑सु च॒क्रे वरु॑णः  
स॒धस्थ॑म॒पा॒५ शिशुः॑॥२१॥

मा॒तृ॒त॒मास्व॑न्तः॥ क्ष॒त्र॒स्यो॒ल्ब॑मसि क्ष॒त्र॒स्य॒ योनि॑र॒स्यावि॑न्नो  
अ॒ग्निर्गृ॑हप॒तिरा॑वि॒न्न इन्द्रो॑ वृ॒द्धश्र॑वा॒ आवि॑न्नः पू॒षा वि॒श्ववे॑दा  
आ॒वि॒न्नो मि॒त्रावरु॑णावृ॒तावृ॑धा॒वावि॑न्ने द्यावा॑पृ॒थिवी॒ धृत॑व्र॒ते  
आ॒वि॒न्ना दे॒व्यदि॑तिर्वि॒श्वरू॑प्यावि॒न्नोऽय॑म॒सावा॑मु॒ष्याय॑णो॒ऽस्यां  
वि॒श्वस्मिन् रा॒ष्ट्रे म॑ह॒ते क्ष॒त्राय॑ म॒हत॑ आधि॒पत्या॑य म॒हते  
जा॒न॒राज्या॑यैष वो॑ भर॒ता राजा॒ सोमो॑ऽस्माकं ब्राह्म॒णाना॒॑५  
राजेन्द्र॑स्य॥२२॥

वज्रो॑ऽसि॒ वा॒र्त्रघ्न॑स्त्वया॒यं वृ॒त्रं व॑ध्याच्छत्रु॒बाध॑नाः स्थ  
पा॒त मा॑ प्र॒त्यश्च॑ पा॒त मा॑ ति॒र्यश्च॑म॒न्वश्च॑ मा पा॒त दि॒ग्भ्यो  
मा॑ पा॒त वि॒श्वो॑भ्यो मा ना॒ष्ट्राभ्यः॑ पा॒त हि॒र॑ण्यवर्णावुषसा॑  
वि॒रोके॑ऽयः स्थू॒णावु॑दि॒तौ सूर्य॑स्याऽऽरो॒हतं॑ वरुण मि॒त्रं ग॑तं  
तत॑श्चक्षा॒थाम॑दि॒तिं दि॒तिं च॑॥२३॥

शिशुरिन्द्रस्यैकचत्वारि५शच्च॥ ————— [१२]

स॒मिध॑मा तिष्ठ गाय॒त्री त्वा॒ छन्द॑सामवतु त्रि॒वृथ्स्तो॑मो  
रथ॑न्तर॒५ सा॒माग्नि॑र्दे॒वता॒ ब्रह्म॒ द्रवि॑णमु॒ग्रामा॑ तिष्ठ त्रि॒ष्टुप् त्वा॒

छन्दसामवतु पञ्चदशः स्तोमो बृहत्सामेन्द्रो देवता क्षत्रं द्रविणं  
 विराजमा तिष्ठ जगती त्वा छन्दसामवतु सप्तदशः स्तोमो  
 वैरूपः सामं मरुतो देवता विद्वविणमुदीचीमा तिष्ठानुष्टुप्  
 त्वा ॥ २४ ॥

छन्दसामवत्वेकविंशः स्तोमो वैराजः सामं मित्रावरुणौ  
 देवता बलं द्रविणमूर्ध्वामा तिष्ठ पङ्क्तिस्त्वा छन्दसामवतु  
 त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ स्तोमो शाक्ररैवते सामनी बृहस्पतिर्देवता  
 वर्चो द्रविणमीदृङ् चान्यादृङ् चैतादृङ् चं प्रतिदृङ् चं  
 मितश्च सम्मितश्च सभराः। शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च  
 सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्माःश्च सत्यश्चर्तपाश्च ॥ २५ ॥

अत्यंहाः। अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा  
 सरस्वत्यै स्वाहा पूष्णे स्वाहा बृहस्पतये स्वाहेन्द्राय स्वाहा  
 घोषाय स्वाहा श्लोकाय स्वाहाऽऽशाय स्वाहा भगाय स्वाहा  
 क्षेत्रस्य पतये स्वाहा पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहा दिवे  
 स्वाहा सूर्याय स्वाहा चन्द्रमसे स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाऽद्ध्यः  
 स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा चराचरेभ्यः स्वाहा  
 परिप्लवेभ्यः स्वाहा सरीसृपेभ्यः स्वाहा ॥ २६ ॥

अनुष्टुप्स्वर्तपाश्च सरीसृपेभ्यः स्वाहा॥ \_\_\_\_\_ [१३]

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयादमृतमसि मृत्योर्मा  
पाहि दिद्योन्मां पाह्यवेष्टा दन्दशूका निरस्तं नमुचेः शिरः॥  
सोमो राजा वरुणो देवा धर्मसुवश्च ये। ते ते वाचः सुवन्तां  
ते ते प्राणः सुवन्तां ते ते चक्षुः सुवन्तां ते ते श्रोत्रः  
सुवन्ताः सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभिषिञ्चाम्यग्नेः॥ २७॥

तेजसा सूर्यस्य वर्चसेन्द्रस्येन्द्रियेण मित्रावरुणयोर्वीर्येण  
मरुतामोजसा क्षत्राणां क्षत्रपतिरस्यति दिवस्पाहि  
समाववृत्रन्नधरागुदीचीरहिं बुध्रियमनु संचरन्तीस्ताः पर्वतस्य  
वृषभस्य पृष्ठे नावश्चरन्ति स्वसिच इयानाः॥ रुद्र यत्ते  
क्रयी परं नाम तस्मै हुतमसि यमेष्टमसि। प्रजापते न  
त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव। यत्कांमास्ते  
जुहुमस्तन्नो अस्तु वयः स्याम पतयो रयीणाम्॥ २८॥

अग्नेस्तेकादश च॥ \_\_\_\_\_ [१४]

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्त्वयाऽयं वृत्रं बंध्यान्मित्रावरुणयोस्  
प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनज्मि यज्ञस्य योगेन विष्णोः क्रमोऽसि  
विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि मरुतां प्रसवे

जैषमा॒प्तं मनः॒ सम॒हमिन्द्रि॒येण॑ वी॒र्येण॑ प॒शूनां॑ म॒न्युर॑सि  
तवे॑व मे म॒न्युर्भूया॒न्नमो॑ मा॒त्रे पृ॑थि॒व्यै माऽहं॑ मा॒तरं॑ पृथि॒वीः  
हि॑सि॒षं मा॥२९॥

मां मा॒ता पृ॑थि॒वी हि॑सी॒दिय॑द॒स्यायु॑र॒स्यायु॑र्मे धे॒ह्यूर्ग॑स्यूर्जं  
मे धेहि॑ यु॒ङ्क्षि॑ व॒र्चोऽसि॑ व॒र्चो मयि॑ धे॒ह्यग्र॑ये गृ॒हप॑तये  
स्वाहा॑ सोमा॒य वन॑स्पतये स्वाहेन्द्र॑स्य बला॒य स्वाहा॑  
म॒रुता॑मोज॑से स्वाहा॑ ह॒सः शु॑चिष॒द्वसु॑रन्तरि॒क्षस॑द्धोता  
वेदि॑षदति॒थिर्दु॑रोण॒सत्। नृ॑ष॒द्वर॑सद॒तस॑द्धोम॒सद॒जा गो॒जा  
ऋ॒तजा॑ अ॒द्रिजा॑ ऋ॒तं बृ॒हत्॥३०॥

हि॑सि॒षं म॑र्त॒जास्त्रीणि॑ च॥ [१५]

मि॒त्रोऽसि॑ वरु॑णोऽसि॒ सम॒हं वि॒श्वेर्दे॒वैः क्ष॒त्रस्य॑ नाभि॑रसि  
क्ष॒त्रस्य॑ योनि॑रसि स्यो॒नामा सी॑द सु॒षदा॒मा सी॑द मा त्वा  
हि॑सी॒न्मा मां हि॑सी॒न्निष॑साद धृ॒तव्र॑तो वरु॑णः प॒स्त्या॑स्वा  
साम्रा॑ज्याय सु॒क्रतु॑र्ब्रह्मा ३ न् त्व॑ रा॒जन् ब्र॒ह्माऽसि॑ सवि॒ता-  
ऽसि॑ स॒त्यस॑वो ब्रह्मा ३ न् त्व॑ रा॒जन् ब्र॒ह्माऽसीन्द्रो॑ऽसि  
स॒त्यौजाः॑॥३१॥

ब्रह्मा ३ न् त्व॑ रा॒जन् ब्र॒ह्माऽसि॑ मि॒त्रोऽसि॑ सु॒शेवो॑ ब्रह्मा

३ न त्व९ राजन् ब्रह्माऽसि वरुणोऽसि सत्यधर्मेन्द्रस्य वज्रो-  
 ऽसि वार्त्रघ्नस्तेन मे रध्य दिशोऽभ्यय९ राजाऽभूत्सुश्लोकाँ  
 4 सुमङ्गलाँ 4 सत्यराजा ३ न। अपां नष्ट्रे स्वाहोर्जो नष्ट्रे  
 स्वाहाऽग्नये गृहपतये स्वाहा॥ ३२॥

सत्योजाँश्चत्वारि९ शब्॥ [१६]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा सारस्वतं चरुं  
 वत्सतरी दक्षिणा सावित्रं द्वादशकपालमुपध्वस्तो दक्षिणा  
 पौष्णं चरुः श्यामो दक्षिणा बार्हस्पत्यं चरुः शितिपृष्ठो  
 दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो दक्षिणा वारुणं दशकपालं  
 महानिरष्टो दक्षिणा सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा त्वाष्ट्रमष्टाकपालः  
 शुण्ठो दक्षिणा वैष्णवं त्रिकपालं वामनो दक्षिणा॥ ३३॥

आग्नेयं द्विचत्वारि९ शत॥ [१७]

सद्यो दीक्षयन्ति सद्यः सोमं क्रीणन्ति पुण्डरिस्रजां  
 प्र यच्छति दशभिर्वत्सतरैः सोमं क्रीणाति दशपेयो  
 भवति शतं ब्राह्मणाः पिबन्ति सप्तदशः स्तोत्रं भवति  
 प्राकाशावध्वयवे ददाति स्रजमुद्गात्रे रुक्मः होत्रे-  
 ऽश्वं प्रस्तोतृप्रतिहर्तृभ्यां द्वादश पष्ठौहीर्ब्रह्मणे वशां

मै॒त्रावरु॑णाय॒र्षभं॑ ब्रा॒ह्मणाच्छु॒॑सिने॒ वास॑सी ने॒ष्टापो॒तृभ्या॑  
 स्थू॒रिं यवा॑चितम॒च्छावा॒काया॑न॒द्वाह॑म॒ग्नीधे॑ भा॒र्गवो॑ होता  
 भव॑ति श्राय॒न्तीयं॑ ब्रह्म॒सामं॑ भ॒वति॑ वारव॒न्तीयं॑म॒ग्निष्टोम॑साम॒  
 सा॒रस्व॑ती॒रपो॑ गृह्णाति॥ ३४ ॥

वा॒रव॒न्तीयं॑ च॒त्वारि॑ च॥ [१८]

आ॒ग्नेय॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पति॒ हिर॑ण्यं दक्षि॑णै॒न्द्रमे॑कादशकपालं  
 दक्षि॑णा वैश्व॒देवं॑ च॒रुं पि॑शङ्गी प॒ष्ठौही॑ दक्षि॑णा  
 मै॒त्रावरु॑णीमा॒मिक्षां॑ व॒शा दक्षि॑णा बा॒र्हस्प॑त्यं च॒रुं  
 शि॑तिपृ॒ष्ठो दक्षि॑णाऽऽदि॒त्यां म॒ल्हां ग॒र्भिणी॑मा ल॒भते॑ मा॒रुतीं॑  
 पृ॒श्निं प॒ष्ठौही॑म॒श्विभ्यां॑ पू॒ष्णे पु॑रो॒डाशं॑ द्वा॒दश॑कपालं॒ निर्व॑पति॒  
 स॒रस्व॑ते स॒त्यवा॑चं च॒रुं स॑वि॒त्रे स॒त्यप्र॑सवाय पु॒रोडा॑शं  
 द्वा॒दश॑कपालं॒ तिसृ॑ध॒न्वं शु॑ष्कदृ॒तिर्दक्षि॑णा॥ ३५ ॥

आ॒ग्नेय॑ स॒प्तच॑त्वारि॒शत्॥ [१९]

आ॒ग्नेय॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पति॒ सौ॒म्यं च॒रुं स॑वि॒त्रं  
 द्वा॒दश॑कपालं॒ बा॒र्हस्प॑त्यं च॒रुं त्वा॒ष्ट्रम॑ष्टाक॑पालं॒ वैश्व॑ान॒रं  
 द्वा॒दश॑कपालं॒ दक्षि॑णो रथवा॒हनवा॑हो दक्षि॑णा सा॒रस्व॑तं

च॒रुं निर्व॑पति पौ॒ष्णं च॒रुं मै॒त्रं च॒रुं वा॑रुणं च॒रुं क्षै॑त्रप॒त्यं  
च॒रुमा॑दित्यं च॒रुमुत्त॑रो रथवाहनवा॒हो दक्षि॑णा॥ ३६॥

अ॒ग्नेयं चतु॑स्त्रिंशत्॥ [२०]

स्वा॒द्वीं त्वा॑ स्वा॒दुना॑ ती॒व्रां ती॒व्रेणा॒मृता॑म॒मृते॑न सृ॒जामि॑  
स॒सोमे॑न॒ सोमो॑ऽस्य॒श्विभ्या॑ पच्यस्व॒ सर॑स्वत्यै पच्य॒स्वेन्द्रा॑य  
सु॒त्राम्णे॑ पच्यस्व पु॒नातु॑ ते परि॒स्रुत॑ः सोम॑ः सूर्य॑स्य  
दुहि॑ता। वा॒रेण॑ शश्व॑ता॒ तना॑॥ वा॒युः पू॒तः प॒वित्रे॑ण  
प्र॒त्यङ्ख॑सोमो॒ अति॑द्रुतः। इन्द्र॑स्य यु॒ज्यः सखा॑॥ कु॒विद॑ङ्ग  
यव॑मन्तो॒ यव॑ चि॒द्यथा॑ दान्त्य॑नुपूर्व॑ वि॒यूय॑। इहे॑हैषां कृणुत॒  
भो॒ज॑नानि॒ ये ब॒र्हिषो॑ नमो॑वृत्तिं न ज॒ग्मुः॥ आ॒श्विनं॑ धू॒म्रमा॑  
ल॑भते सा॒रस्व॑तं मे॒षमै॒न्द्रमृ॑ष॒भमै॒न्द्रमे॒काद॑शकपालं निर्व॑पति  
सा॒वि॒त्रं द्वा॑द॒शक॑पालं वा॒रुणं॑ द॒शक॑पाल॒ः सोम॑प्रतीकाः  
पि॒तर॑स्तृ॒ष्णुत॒ वड॑बा॒ दक्षि॑णा॥ ३७॥

भो॒ज॑नानि षड्विंशतिश्च॥ [२१]

अ॒ग्नावि॑ष्णू म॒हि तद्वा॑ म॒हित्वं॑ वी॒तं घृ॑तस्य गु॒ह्यानि॑ नाम॑।  
दमे॑दमे स॒प्त रत्ना॑ दधा॑ना॒ प्रति॑ वां जि॒ह्वा घृ॑तमा च॒रण्ये॑त्॥



अग्नाविष्णू महि धामं प्रियं वां वीथो घृतस्य गुह्या जुषाणा।  
 दमेदमे सुष्टुतीर्वावृधाना प्रति वां जिह्वा घृतमुच्चरण्येत्॥ प्र  
 णो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती। धीनामवित्र्यवतु।  
 आ नो दिवो बृहतः॥३८॥

पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम्। हवं देवी  
 जुजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु॥ बृहस्पते  
 जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य। रास्व रत्नानि दाशुषे॥  
 एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः।  
 बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम्॥  
 बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद्युमद्विभाति क्रतुमञ्जनेषु।  
 यद्दीदयच्छवसा॥३९॥

ऋतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्॥ आ नो  
 मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम्। मध्वा रजांसि सुक्रतू॥  
 प्र बाहवांसि सितं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन।  
 आ नो जनै श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा॥  
 अग्निं वः पूर्य गिरा देवमीडे वसूनाम्। सपर्यन्तः पुरुप्रियं  
 मित्रं न क्षेत्रसाधसम्॥ मक्षू देववतो रथः॥४०॥

शूरो वा पृथ्सु कासु चित्। देवानां य इन्मनो यजमान  
 इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्॥ न यजमान रिष्यसि न सुन्वान्  
 न देवयो॥ असदत्र सुवीर्यमुत त्यदाश्वश्वियम्॥ नकिष्टं  
 कर्मणा नशन्न प्र योषन्न योषति॥ उप क्षरन्ति सिन्धवो  
 मयोभुव ईजानं च यक्ष्यमाणं च धेनवः। पृणन्तं च पपुंरिं  
 च॥४१॥

श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः॥ सोमारुद्रा  
 वि वृहतं विषूचीममीवा या नो गयमाविवेश। आरे बाधेथां  
 निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्रमुमुक्तमस्मत्॥ सोमारुद्रा  
 युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम्। अव स्यतं  
 मुञ्चतं यन्नो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मत्॥ सोमापूषणा  
 जनना रयीणां जनना दिवो जनना पृथिव्याः। जातौ विश्वस्य  
 भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्॥ इमौ देवौ  
 जायमानौ जुषन्तेमौ तमांसि गूहतामजुष्टा। आभ्यामिन्द्रः  
 पक्वमामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुस्त्रियासु॥४२॥

बृहतः शवसा रथः पपुंरिं च दिवो जनना पञ्चविंशतिश्च॥ [२२]

वायव्यं प्रजापतिस्ता वरुणं देवासुरा एष्वसावादित्यो दशरूपभामिन्द्रो वृलस्यं बारहस्पत्यं

व॒षट्कारो॑ऽसौ सौरी॑ वरु॑णमाश्वि॑नमिन्द्र॑ वो नर॒ एका॑दश॥11॥ वा॒य॒व्य॑माग्ने॒यीं कृ॑ष्णग्री॒वीम॒सावा॑दित्यो  
 वा अ॑होरा॒त्राणि॑ वषट्कारः प्र॑जनयि॒ता हु॑वे तुरा॑णां पञ्च॑षष्टिः॥65॥ वा॒य॒व्यं प्रमो॑षीः॥ ———  
 ———॥ प्रथमः प्रश्नः समाप्तः॥ ———॥—————[२३]